

Ale Gervaisa se nehnula od okna ještě celé dvě úmorné hodiny, až do osmi. Mezitím se otevřely obchody a krámy. Proud dělnických halen, valící se z okolních návrší, už ustal, jen pár opozdílů ještě spěšnými kroky procházelo akcízem. Ve vinárnách pořád ještě postávali stejní mužští, popíjeli, pokašlávali a plivali. Po dělnících se na vnějších bulvárech objevily cupitající dělnice, leštičky stříbra, modistky a květinářky, choulící se v tenkých šatíčkách, šly v hloučcích po třech nebo po čtyřech, živě se bavily, uchichtávaly a pokukovaly kolem sebe svítícíma očima, tu a tam přešla některá z nich podél městské zdi úplně sama, pohublá, s bledou a vážnou tváří, vyhýbajíc se vytékající špíně.

Pak začali chodit zřízenci a úředníci, dýchající si na zkřehlé prsty a žvýkající za chůze housku, vytáhli mladíci v příliš krátkých šatech, s kruhy pod očima a ještě celí rozespálí, anebo scvrklí stařečkové, kolébavě se šourající, s popelavými obličejí, unavenými věčným vysedáváním v kancelářích, a všichni se dívali na hodinky, aby nepřišli ani o vteřinu pozdě. A potom zavládl na bulvárech obvyklý dopolední klid, penzisté ze sousedství se procházeli na sluníčku, rozcuchané matky ve špinavých sukních kolébaly v náručí nemluvněta a převinovaly je na lavičkách a na chodnicích se s vřeštěním, smíchem a pláčem hemžilo a strkalo celé hejno usmrkaných rozedraných dětí. Najednou měla Gervaisa pocit, že se zadusí, taková na ni padla v té chvíli úzkost a beznaděj, zdálo se jí, že je všemu konec, nenávratně konec dosavadnímu životu, že se už Lantier nikdy nevrátí. Bloudila nepřítomným pohledem od starých zčernalých jatek s jejich zabíjením a puchem až k nové sinale bílé nemocnici, v níž bylo řadou zejících okenních otvorů, ještě nezasklených, vidět do holých sálů, v nichž bude kosit smrt. A přímo naproti, za městskou zdí, ji oslňovala obloha ozářená vycházejícím sluncem, které rostlo a stoupalo nad obrovským procítáním Paříže.

Gervaisa seděla na židli s bezvládně svěřenými rukama a neschopná už ani plakat, když tu najednou klidně vešel Lantier.

"To jsi ty! Už jsi přišel!" vykřikla a chtěla se mu vrhnout kolem krku.

"Ano, už jsem přišel, a co má být?" odpověděl. "Doufám, že nezačneš zase vyvádět!"

Odstrčil ji. Potom mrzutě odhodil černý plstěný klobouk velkým obloukem na prádelník. Byl to šestadvacetiletý mladý muž, malý, snědý a černovlasý, s hezkým obličejem a tenkým knírem, který si pořád navyklým pohybem kroutil. Měl na sobě

modré plátěné dělnické kalhoty a starý špinavý svrchník, stažený v pase, mluvil s nápadným jihofrancouzským přízvukem.

Gervaisa klesla zas zpátky na židli a tiše, přerývaně bědovala:

"Celou noc jsem oka nezamhouřila... Myslela jsem, že ti někde něco udělali... Kdes byl? Kdes byl celou noc? Proboha tě prosím, už to nikdy nedělej, zbláznila bych se... Řekni, Auguste, kde jsi byl?"

"Tam, kde jsem měl co dělat, sakra!" řekl a pokrčil rameny. "V osm hodin jsem šel do Ledárenské ulice k tomu kamarádovi, co si chce zařídit továrnu na klobouky. Zdržel jsem se tam. A tak jsem u něho radši zůstal na noc... A vůbec, já nemám rád, když mě někdo špehuje. Dej mi pokoj!"

Mladá žena se znovu rozplakala. Křikem a dupáním Lantiera, který ve vzteku převracel židle, se nakonec probudili oba chlapci.

Posadili se polonazí na posteli a drobnýma ručkama si přičesávali vlasy, když slyšeli, jak matka pláče, začali také ukrutně vřeštět a z očí, ještě zalepených spánkem, se jim koulely slzy.

"Aha, tak už zase začíná muzika!" rozkřikl se vztekle Lantier.

"Povídám vám, buďte zticha, nebo se zase seberu a půjdu! A tentokrát už zmizím doopravdy... Tak nebudete zticha? Maucta! Jdu zas tam, odkud jsem přišel."

*** výměna rolí 1**

Bral už si z prádelníku zase klobouk. Ale Gervaisa se na něho pověsila a zajímavě koktala:

"Ne! Prosím tě, ne!"

*** výměna rolí 2**

Potom se snažila plačící děti uchlácholit mazlením. Líbala je na vlásky, něžně jim domlouvala a ukládala je zpátky do postele.

Malí chlapci se rázem utišili, smáli se v poduškách a navzájem pošťuchovali. Otec si

mezitím, tak jak byl, i v botách, lehl na postel, vypadal vyčerpaně a obličej měl křídově bledý po probdělé noci. Neusnul, zůstal ležet s očima dokořán a rozhlížel se po pokoji.

"Je tady čisto, jen co je pravda!" zabručel.

Pak se na chvíli podíval na Gervaisu a zlomyslně dodal:

"Ty už se teda ani nemeješ?"

Gervaise bylo teprve dvaadvacet. Byla velká, trochu hubená, rysy v obličejí měla jemné, jen už trochu unavené těžkým životem. Jak tu stála rozčuchaná, jen v pantoflích a roztřesená zimou v bílém kabátku, na němž nábytek už zanechal četné stopy prachu i mastné špíny, vypadala o deset let starší, zestárlá těmi dlouhými hodinami strachu a pláče, které právě prožila. Lantierova slova ji konečně vytrhla z bojácné rezignace.

"Jsi trochu nespravedlivý!" řekla, jako by se začínala rozechřívát. "Víš dobře, že já dělám, co můžu. Mou vinou to není, že jsme to takhle dopracovali... Chtěla bych tě vidět se dvěma dětma v jediný místnosti, kde nejsou ani kamna, aby si člověk mohl ohřát teplou vodu... Hned jak jsme přijeli do Paříže, měli jsme si zařídit pořádný byt, jak jsi mi to sliboval, a ne všechny tvoje peníze projíst!"

"A hele!" rozkřikl se. "Dyt' si ty prachy probendila se mnou! A teď najednou bys mi chtěla vyčítat, že jsme si něco užili!"

Ale Gervaisa mluvila dál, jako by ho ani neslyšela:

"Však se z toho s troškou štěstí můžeme ještě vyhrabat... Mluvila jsem včera večer s paní Fauconnierovou, co má prádelnu v Nové ulici, v pondělí u ní můžu nastoupit. Jestli se dáš do party s tím tvým kamarádem z Ledárenské ulice, budeme do půl roku zase nad vodou, jen co se zas trochu vohadříme a najdeme si nějakej kumbál, kde budeme aspoň doma... To víš, budeme muset pracovat, hodně pracovat..."

Lantier se otráveně otočil ke zdi. Tu teprve se Gervaisa jaksepatří rozčilila:

"Jo, to je vono, já už dávno vím, že tobě dou ručičky trochu vod práce. Pyšnej seš až hanba, chtěl by ses voblíkat jako milostpán a vodit se s děvkama v hedvábnejch sukních. Že jo. Já už ti nejsem dost dobrá, když už jsi mi všechny šaty vodnes do zastavárny... Hele, Auguste, nechtěla jsem ti to říkat, byla bych ještě počkala, ale já vím, kde jsi dneska v noci byl. Viděla jsem tě, jak jsi šel k Velkému balkónu s tou

courou Adélou. No, to sis teda uměl vybrat! To je pěkný číslo, jen co je pravda! Ta se má proč tvářit jako princezna... Vychrápala se už s celou hospodou!"

Jediným skokem byl Lantier z postele. Oči mu v bledém obličejí ztemněly jako uhly. Vztek celou jeho malou postavou přímo lomcoval.

"Ano, je to pravda, s celou hospodou!" opakovala mladá žena.

"Však je taky paní Bochová vyhodí z domu obě, i s tou její vykutálenou sestrou, protože na schodech div nestojejí mužský ve frontě..."

Lantier napřáhl obě pěsti, ale vzápětí v sobě přemohl chuť ji zbít, jen ji popadl za ramena, prudce jí zalomcoval a odmrštíil ji na postel k dětem, které se znovu daly do křiku. Pak si zase lehl a jen vztekle zablábolil se zuřivým výrazem jako člověk, který konečně pojal rozhodnutí, k němuž se už delší dobu stále nemohl odhodlat:

"Tohle jsi neměla dělat, Gervaiso... Budeš toho litovat, však uvidíš."

Chvíli bylo slyšet jen vzlykání dětí. Matka zůstala klečct, jak se zhroutila na postel, a držela je obě v náručí, bez ustání opakovala bezvýrazným hlasem stále stejnou větu:

"Ach, kdybyste vy tady nebyly, moje malý ubožátka!... Kdybyste vy tady nebyly!... Kdybyste vy tady nebyly!..."